

A terepbejárás során egy régészeti érdekű területet (Kömpöc, RÉ1) sikerült azonosítanunk, melyről néhány Árpád-kori kerámiatöredéket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Hrabák Zita, Szabados György (MNM NÖK); Kolonits László (KKJM).

HARKAI ISTVÁN

198. Köröm, Rákóczi-domb, Kápolna-domb (KÖH 16022)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Á, Kk, I

A lelőhely a Körömről Girincs felé vezető köztúttól DK-re, a szennyvíztisztító területén, a Kápolna-dombon található. A területen 1969-ben Kemenczei Tibor leletmentő ásatást végzett. Ekkor a homokbánya partfala mentén 15 kora vaskori gödröt tárt fel, köztük két gödörházat tüzhellyel. Az előkerült leletanyag a Hallstatt A periódusból származik, a Gáva-kultúra körébe tartozik. 1996-ban a Kápolna (Kálvária)-dombon Hellebrandt Magdolna végzett feltárást, mivel a dombon létesült szennyvíztisztító üzem földmunkái során leletekre bukkantak. A domb D-i végén csontvázak kerültek felszínre. Az ásatás során 85 objektum – ebből 34 sír – került elő. Főként kora vaskori cserepek, paticsok, agancs, bordasímitó, csontlyukasztó, állatsontok, örlőkő, nagyméretű edények, bronz karperectöredékek, ló figura, kis agyag állatok, agyag kocsikerék modell, őskori edények és tűzikutya töredéke került elő. A kibontott sírok szegényes mellékletek voltak, néhány lemezgyűrű került elő belőlük. A korukat az ásató a 10. századra keltezte. Az ideai feltárást az 1996. évi ásatás, illetve a szennyvíztelep középső területének É-i részén történt, részben fedve azt. Összesen 13 olyan objektumot tudunk beazonosítani, amelyeket már Hellebrandt Magdolna feltárt.

A kutatást a körömi szennyvíztisztító telep fejlesztése tette szükségessé. A beruházó az Aedium Építőipari és Kereskedelmi Kft. volt. A megelőző feltárást előtt 3 héttel megtörtént a terület humuszolása, amelyet a Herman Ottó Múzeum munkatársa, Horváth Antónia felügyelt. A feltárást a Herman Ottó Múzeum alvállalkozójaként az Ásatárs Kft 2014. április 22. és 26. között végezte el. A lehumuszolt terület 829 m², amely a 10 m-es polygonhálózat alapján régészetileg teljesen fedett volt. Az agyagos altalajon, illetve az egyes beásásokban összesen 69 régészeti jelenség (stratigráfiai egység) került elő. A jelenségek közül 39 késő bronzkori, 7 középkori és 23 leletanyag hiányában ismeretlen korú – valószínűleg főként bronzkori – volt. A jelenségek a következők: 41 gödör, 11 cölöphely, 7 sír, 3 kutatóárok, két épület, két csontváz (gödörben), egy padlószint és egy házon belüli jelenség (agyagnehezékek csoportja).

A legkorábbi településnyom a késő bronzkorból származik és a *Gáva-kultúra* hagyatékához köthető. A településobjektumok a feltárt terület középső és É-i részén sűrűsödtek. Az 1996. évi ásatáson előkerült objektumok elhelyezkedése alapján a 2014-ben feltártak, a korábbi terület ÉK-i részén helyezkednek el. A gödrök nagyobb részt kerek alakúak, kisebb részük ovális vagy lekerekített sarkú téglalap alaprajzú volt. A faluk íves vagy méhkas alakban bővülő. Több gödör betöltése erősen paticsos, omladékos. A gödröktől közvetlen D-re két, közel 10 m² alapterületű, négyzethez közelebb álló formájú, amorf alakú épület is előkerült (SNR 42, 43), amelyek alján kerek alakú cölöphelyeket bontottunk ki. Mindkét épületben gödørszerű beásásokat figyeltünk meg. Az SNR 42 alján helyenként keményre letaposott padló volt, az objektum É–ÉK-i sarkánál pedig hét nagy méretű agyagnehezék feküdt. Az SNR 20 méhkas alakú, 1 m mély

gödör betöltésében, 53 és 84 cm mélységben egy nő és egy férfi vázát bontottunk ki. A két váz a gödör két szélén, a méhkas alakú öblösödésben feküdt. A férfi váza hiányos (a lábszárak hiányoznak, a koponya lefelé fordulva), a csontokon TBC-re utaló elváltozásokat figyeltünk meg. A lentebb fekvő női vázcsontok anatómiai rendben helyezkedtek el, azonban helyzete alapján úgy tűnik, hogy bedobták a gödörbe. A leletanyag nagy részét az edénytöredékek alkották, amelyek között két alapvető típust lehetett elkülöníteni egymástól: vastag és vékonyabb falú. A vastag falú, kerámiázalékkal soványított anyagú töredékek főként nagy méretű, ferdén kihajló, lekerekített peremű tárolóedényekhez tartoztak. Belső felületükön sokszor látni lehet az ujsímitás nyomait. A vékonyabb falú töredékek felülete általában kívül és/vagy belül fényezett. Az előkerült edénytöredékek tárolóedényekhez, tálakhoz, bögrékhez, szalagfüles edényekhez, apró, átfűrt bütyökfüles bögrékhez vagy tálakhoz tartozó darabok. Előkerült egy miniatűr bögre háromnegyed töredéke, illetve néhány *omfaloszos* aljú bögrétöredék is. A díszítések között a legáltalánosabb a kannelúra, de előfordult bekarcolt egy- vagy többsoros cikcakk vonaldíszítés; kis méretű, kerek alakú benyomkodással díszített peremtöredék, vízszintes irányú bütyökfülek, apró, kerek alakú bütyök, illetve egy belső oldalán karcolt díszű bögrétöredék is. A fülrész kialakítása is többféle: perem fölé magasodó, keskeny, vastosabb, szélesebb, átfűrt bütyök. A kerámia mellett nagy méretű agyagnehezékek, megmunkált kőeszközök (dörzs-, örlőkő), állatsontok és nagy mennyiségű áglyenyomatos tapaszta, továbbá egy orsógomb került felszínre.

Hét középkori temetkezést is feltártunk a terület ÉK-i, középső részén. Az általunk feltárt sírok közül kettőt (SNR 25, 27) már 1996-ban kibontottak. A megközelítőleg Ny–K-i tájolású temetkezések egy csoportban helyezkedtek el. Az 1996-ban feltárt sírok hasonló tájolásúak voltak, elhelyezkedésük pedig nagyon változó: voltak sorokban és kisebb csoportokban fekvő sírgödrök. Összesen öt sírban találtunk a szántással megbolygatott vázakat, azonban csak két sírban voltak mellékletek. Az egyik sírban egy bronz gömbsorcsüngős fülbevaló, illetve a mellrészén rossz megtartású üveggyöngyök (nyaklánc) feküdtek. Egy másik sírban, a koponya felszedésekor egy bronz háromgömbös fülbevalót, egy vaskést, illetve a fejhez helyezett, bekarcolt vonalkötegdíszes fazekat leltünk. A leletek alapján a sírokat a 10–11. századra keltezzük.

Az egyik kutatóárokban, amely a feltárási terület ÉNy-i részén húzódott, egy kettőskereszt díszítésű bronz fejcsigolyát találtunk. A gyűrű a 14. századra keltezhető, azonban az említett kutatóárok betöltése bolygatott, visszatöltött volt.

Az ásatás munkatársai: Litauszki Zoltán, Barta Gábor régész-technikusok. A szakmai és a kézi munkát az Ásatárs Kft látta el, a geodéziai és térinformatikai munkát az Archeoline Kft végezte el. A restaurált leletanyag a miskolci Herman Ottó Múzeumba került.

GALLINA ZSOLT

199. Kőszeg, Jurisics vár (KÖH 41753)

(Vas megye) Kk, Kú, Ú, I

A Jurisics-vár külső udvarának csapadékelvezetése és a burkolat cseréje kapcsán régészeti szakfelügyeletet folytattunk a várarok és a vár külső, valamint belső udvara területén, 2014. augusztus 19. és október 10. között.

Az elővár hídjától É-ra kialakított akna helyén egy vegyes falazatú, főképp csatári palából, kisebb részt téglából álló fal

egy szakasza került elő (1. fal). A fal iránya pontosan nem határozható meg, de a híd alatt jelentkező falmaradvány miatt lehetséges, hogy egy a hídnál korábbi fal sarka lehetett.

A várat É-ről kerülő árokszakasz várhoz közeli részén, a két várat összekötő híd K-i részénél egy csatári kőből épített, 70 cm vastag, Ny–K-i irányú, szintén ismeretlen korú falat találtunk (2. fal). Az itt ásott árokszakasz bolygatott, törmelékes talajba mélyed, kidobott földjéből 17–19. századi virágmintás kályhacsempéket, korsónyakat és más kerámiatöredékeket gyűjtöttünk és kevés állati és emberi csontot figyeltünk meg. Az árok a két vár között indul, itt épített emlékeket (a két vár között, a hídtól D-re húzódó, vastag erődítéshatár nyomait, vagy arra utaló jeleket) nem sikerült megfigyelni. Rétegződése kék agyaggal kevert újkori törmelékes feltöltés.

Az elővár É-i részén ásott Ny–K-i irányú főág mélysége a burkolatbontás utáni szinttől 70–80 cm. A Marcipán múzeum bejáratától kb. 4 m-re Ny-ra, egy cáki kövekből épült, 90 cm vastag, É–D-i irányú falszakaszt találtunk (3. fal). Habarcsa sárgás színű homokos kavics. Az udvar feltöltéséből késő-középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Az elővár DNy-i részén, szintén bolygatott rétegekkel fedve került elő a 4–6. fal. Az É–D-i irányú, 80 cm vastag fal a 4-es, az erre merőleges, a 1824/1-es hrsz.-ú épület közepe táján elhelyezkedő, L alakú, 50 cm vastag, korábban már közmű által bolygatott falszakasz az 5-ös számot kapta. A 6. falszakasz az 5. faltól 1,60 m-re került elő, iránya Ny–K.

Az udvar ÉK-i sarkában 1,20 m mélységig csak planirozási rétegeket tudtunk megfigyelni. A 1824/4-es hrsz.-ú épületrész ÉK-i sarkának közelében, 50 cm mélyen, egy csatári kőből falazott, belső oldalán talán vakolt falsarkot találtunk (7. fal). A fal egy szakaszát egy korábban letett gázcső árkával vágta át. Ettől a falsaroktól DK-re került elő az ÉNy–DK-i irányú 8. falszakasz, amely 60 cm mélyen jelentkezett és legalább 1,80 m vastag.

A 9., csatári kőből épült falszakasz az udvar DK-i részén, a bástyától ÉNy-ra, 20 cm mélységben került elő. Ettől pár m-re nyugatabbra, egy nagyjából Ny–K-i irányú, korábbi bolygatás miatt már sérült falszakaszt is találtunk (10. fal).

Az udvar D-i részén, az 1824/1 hrsz.-ú épület Ny-i vége közelében, a 4. és 5. fal között egy újabb falszakasz került felszínre (11. fal). Iránya K–Ny, vastagsága 66 cm. Meglévő szakaszának É-i felét korábban már megbolygatták.

Ugyanezen épület K-i homlokzata előtt, azzal párhuzamosan, 15 m hosszan egy vagy kettő falszakaszt találtunk (12. fal), amelyet a beruházással kikerültünk.

Az elővár K-i kapuja alatti járószint és a kapuhoz vezető híd is meg lett bontva a csapadékelvezető csatorna kiépítéséhez. A 0,6–0,8 m széles, 0,8–1 m mély és 10 m hosszú árok egy régi csatorna nyomvonalán haladt. Eredetileg téglákból és csatári kövekből készült, majd egy széles betoncsőben folytatódott. A kapu Ny-i nyílása alatt egy középkori eredetű, csatári kövekből rakott, körülbelül 2,2–2,4 m széles, É–D-i irányú, kívül-belül vakolt falszakasz került elő (13. fal). A falat a korábbi közművek készítésekor ronsolták, illetve köveit részben felhasználták a csatorna készítéséhez. A kapunyílásra merőleges falszakaszt újkori feltöltés vette körül.

A csatornaárok innen a kapu középtengelyében futott, majd a K-i kapunyíláson kilépve a meglévő T-Com akna mellett É felé fordult és a hídkorlátot áttörve köt bele a már meglévő csatornába. A hídtést rendezetlenül rakott csatári kövekből állt, boltívet nem lehetett megfigyelni.

A belső vár udvarán futó, 0,5 m és 0,6 m mély feltöltésben futó árkokban épített emlékeket nem találtunk, azonban az udvar különböző pontjain három kőemlék, egy kőgolyó, egy hasáb alakú és egy íves faragott kő került elő.

Munkatársak: Kőszegi Ádám régésztechnikus-gyűjteménykezelő, Isztin Gyula régésztechnikus-geodéta, Lukács Gábor geodéta és Czöndör János ásatási technikus.

ANDERKÓ KRISZTIÁN – PAP ILDIKÓ KATALIN

200. Kőszegdoroszló, Római katolikus templom (Szent Márton templom)

(KÖH 69003)

(Vas megye) **Á, Kk**

Helyszíni szemlét végeztünk 2014. december 16-án a Kőszegszerdahelyi Római Katolikus plébánia kőszegdoroszlói Szent Márton titulusú, régészeti és műemléki védelem alatt álló templománál, amelyet ekkor Nemes András művészettörténész kutató. Az elsőként 1279-ben említett templom az írott források szerint a Kőszeghegyalja legrégebbi egyházi épülete.

A helyszíni szemlére azért volt szükség, mert a belsőben folytatott festő-restaurátori és a homlokzaton történt falkutatás mellett, az épület eredeti külsőszintjének meghatározására is sor került. A D-i oldalon, a korábbi D-i bejáratnál lelemlyített kis szondával a mai felszín alatt mintegy harminc cm-re található meg a D-i kapuhoz tartozó külsőszint, melynek helyét dokumentáltuk.

Munkatársak: Kőszegi Ádám régésztechnikus-gyűjteménykezelő.

PAP ILDIKÓ KATALIN

201. Kunágota, XX.-dűlő É-i széle

(KÖH 1467)

(Békés megye) **Ő, Á**

A Medgyesegyháza szennyvíztisztító telep bővítése beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan 2014. november 12-én végeztünk terepbejárást a szennyvíztisztító telep közvetlen környezetében fekvő területeken.

A terepbejárás eredményeként a már ismert XX.-dűlő É-i széle lelőhely kiterjedése megnőtt. A lelőhelyről őskori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Botyán Katinka és Hrabák Zita.

HARKAI ISTVÁN

202. Kunágota határa

(Békés megye) **Ő, R, Sza, A, Á**

A Békés megyei ivóvízminőség-javító program – vízbeszerzés és víztisztítás, iszapkezelés tervezési és kivitelezési munkái – battonyai mellékág (Kunágota, Lökösháza, Kevermes, Dombiratos, Kisdombegyház, Magyarombegyház, Battonya) távvezeték megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárást. A tervezett beruházás terepbejárással vizsgált szakaszai Battonya, Magyarombegyház, Kunágota, Dombiratos, Kevermes és Lökösháza területén kerültek megvalósításra.

Kunágota határában összességében három új régészeti lelőhelyet: *Újhelyi-dűlő II. (KÖH 87473)*, *Újhelyi-dűlő III. (KÖH 87475)*, *Újhelyi-dűlő IV. (KÖH 87477)*, és egy régészeti érdekű területet (RÉ5) sikerült lokalizálnunk, melynek során őskori, kora rézkori, szarmata, avar kori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.